

Saofaga a le Falefaigāluega

E tusa ai ma le Tupe Fa'asoasoa o le 2007 (Budget 2007), 'ua iai se fuafuaga a le mālō e fa'apea, e 'āmata atu iā Aperila 1, 2008, 'ole'ā totogi ai fo'i e lou falefaigāluega se vaegā tupe e tutusa ma le aofa'iga o au saofaga i le KiwiSaver (e tusa ai ma le tulafono 'ole'ā pāsia).

'E te maua atili nisi fa'amatalaga e uiga i le KiwiSaver ma isi fa'asilasilaga e fa'atatau i le Tupe Fa'asoasoa, pe'ā e āsia le tuātusi i le 'upega o feso'ota'iga, le www.kiwisaver.govt.nz

Fautuaga Tūto'atasi

'Ua saunia e aunoa ma se totogi e le Komisi mo ē 'ua Mālōlō Lītaea, ni fa'amatalaga fa'aopoopo e fa'atatau i matā'upu tau tupe, e aofia ai ma le KiwiSaver. 'Ina 'ia mafai ona fai lau filifiliga po'o lē fea KiwiSaver e fetau mo 'oe, asiasi atu i le tuātusi www.sorted.org.nz

Gagana e Fa'aaogā mo le KiwiSaver

'O le Laina o Gagana (Language Line) e mafai ai ona matou talanoa atu i tagata e lē 'o le gagana Peretānia la latou gagana muamua.

Na 'ona vili lava o le **0800 549 472**, ona matou saunia atu lea o se fa'aliliu'upu e fesoasoani i lau vala'au.

www.kiwisaver.govt.nz
0800 KIWISAVER (0800 549 472)

[NewZealandGovernment](http://www.NewZealandGovernment.govt.nz)

All details correct at time of printing, June 2007.

Fa'alauiloaina o le KiwiSaver

E mafai ona 'e maua nisi fa'amatalaga e uiga i le KiwiSaver pe'ā 'e āsia le 'upega o feso'ota'iga www.kiwisaver.govt.nz

'O le ā le KiwiSaver?

'O le KiwiSaver, 'o se teugā tupe e lē fa'amālosia, ma e fofoa mai i le gāluega, ma 'ole'ā faigofie ai 'ona 'e sefe pē fa'aputupu sina seleni 'auā aso 'o i luma.

E faigofie 'ona sefe se tupe i le KiwiSaver 'auā e tipi sa'o lava i ai se tupe i lau teugā tupe mai lou totogi pe 'afai e totogi i vaiaso ta'itasi, ta'i lua vaiaso, pē totogi masina fo'i.

'O aso 'uma lava e maua mai ai lou totogi, 'ole'ā fai ai sou saofaga e tusa ma le 4% o lou totogi atoa e tipi i ai. E mafai fo'i 'ona 'e si'iina lau saofaga i le 8%.

E tusa 'o lenā 'ua 'inivesi pē teu fa'afaigāluega ai au tupe 'i le teugā tupe o le KiwiSaver. E fa'ato'ā mafai 'ona 'e talaina lau teugā tupe pē 'afai 'ua 'e aulia tausaga mo le Supa a Niu Sila (New Zealand Super – e 65 tausaga le matua 'ua iai nei) po o le lima tausaga talu 'ona 'avea 'oe ma sui 'auai o lenei polokalame, po o lēfea lava e muamua 'e agava'a ai.

Fa'amanuiaga mo sui 'auai o le KiwiSaver

'O le lelei o le KiwiSaver, 'ole'ā fai ai ma au masani le sefe pē teu se tupe, 'o lona uiga 'o lenā 'ua 'e tāpenapena mo lou lumanai. E 'iai fo'i fesoasoani 'a le mālō mo 'oe ina ia 'āmata ai lau teugā tupe. 'Ole'ā latou 'avatu se aofa'iga e \$1,000 e 'amata ai lau teugā tupe, e 'iai fo'i se tupe e toe maua mai le lafoga 'a le sui 'auai, lea e o'o atu lava i le \$1,042.86 i le tausaga, ma se tupe e totogi atu e \$40 i le tausaga, e toe totogi ai fo'i tupe na e tipi e le 'ōfisa mo le fa'agaioia o lau teugā tupe.

Pe'ā mavae le tolu tausaga talu ona fai au saofaga i le KiwiSaver, atonu 'ua mafai loa ona 'e filifili e tala lau tupe na teu (e lē aofia ai le \$1,000 o le saofaga a le malo ma le tupe maua mai lau lafoga 'o se sui 'auai) ina ia fa'ataua ai sou ulua'i fale. 'Afai 'ua 'e agava'a, e mafai fo'i ona 'e maua se fesoasoani tau tupe lea e totogi ai e le Fa'alāpotopotoga o Fale o Niu Sila (Housing New Zealand Corporation) le tiposi po'o le tupe e mua'i totogi e fa'amau ai se feagaiga mo sou ulua'i fale 'ole'ā totogi auaua'i.

Sa'ili atu i le 'upega o feso'ota'iga o le www.hnzc.govt.nz mo nisi fa'amatalaga i la'asaga e mafai ai ona 'e agava'a. Pe'ā mavae le 12 masina, 'ole'ā faitalia 'oe pē fai sina au koma mai lau teugā tupe, lea e ta'ua o le 'mālōlōga fa'asaofaga' (contributions holiday) mai le umi

e tolu māsina pē o'o atu lava i le lima tausaga. E lē fa'atapula'aina le 'umi e mafai ona fai ai lenei 'mālōlōga fa'asaofaga.'

'O le ā le scheme provider?

'O lo'o fa'asino i ni 'ōfisa po'o ni fa'alāpotopotoga tau tupe, 'ole'ā latou ofoina atu ni polokalame mo le fa'atinoina o le KiwiSaver.

E tele ni 'ōfisa fa'apenei e mafai ona 'e filifili mai ai. 'Ole'ā ofo atu e nei 'ōfisa ni itū'āiga 'auala 'ese'ese 'e te 'inivesi ai, mai lava i le fa'atulagaga ma'oti e o'o atu lava i saofaga tetele (high risk).

O le 'a 'e maua mai le 'ōfisa 'olo'o fa'atinoina lau KiwiSaver, se aotelega fa'aletausaga 'ina 'ia 'e silafia ai pē 'o fa'apē'i mai lau fa'aputuga tupe 'olo'o fai.

'O ai e mafai ona 'auai i le KiwiSaver?

E mafai ona e 'auai i le KiwiSaver pe afai 'o 'oe 'o se sitiseni Niu Sila, po 'ua 'e maua fo'i se fa'atagaga 'e te aumau ai i Niu Sila mo se vaiataimi 'e lē fa'atapula'a le 'umi. Ma e tataua fo'i ona itititi ifo tausaga o lou soifua mai le tausaga fa'atūlagaina o le Supa a Niu Sila.

E fa'apēfea ona 'auai i le KiwiSaver

'Afai 'ua 'e agava'a, e 'otometi ona aofia lou suafa i le polokalame i le taimi lava e 'amata ai sau gāluega fou, se'i vaganā pe 'afai 'olo'o fa'aaogā e lou fale faigāluega se isi polokalame 'ua aloa'ia 'olo'o fa'atinoina fo'i teuga tupe nei mo taimi e lita'e ai (superannuation).

'Afai na 'otometi ona 'aofia 'oe i le polokalame, e valu vaiaso e tu'u atu 'e te filifili ai pē 'e te mana'o pea e 'auai 'o se sui o le KiwiSaver pē leai.

E mafai ona 'e filifili e 'auai pe 'afai o lena 'ua 'e iai i se gāluega. Fesili atu i lou pule mo se pepa o fa'amatalaga, ona fa'atumu loa lea o le pepa lena e avatu fa'atasi ai. 'O le isi mea e mafai ona 'e faia, 'afai 'e te silafia le 'ōfisa mo le KiwiSaver lea 'e te fia 'auai atu i ai, ona 'e fa'afeso'ota'i sa'o lava lea i ai.

'Afai 'e te faigāluega mo 'oe lava (self-employed), e mana'omia la ona 'e filifilia se 'ōfisa 'olo'o fa'atinoina le polokalame ma fa'afeso'ota'i sa'o atu i ai. 'Ona filifili lea o 'outou ma lena 'ōfisa pē fia lau saofaga 'ole'ā fai.

'Afai 'e te lē o faigāluega, 'olo'o 'e ola i le penefiti pē le'i 'atoa lou 18 tausaga, e mafai fo'i ona 'e 'auai i le KiwiSaver. 'O lona uiga, e mafai ona 'e filifilia se 'ōfisa 'olo'o fa'atinoina le polokalame, ma 'e 'apalai sa'o atu i ai.